

Titel Legesteder – Den fysiske indretnings betydning i pædagogisk arbejde med børns leg i børnefællesskaber i en moderne daginstitution.

Baggrund

På baggrund af et samarbejde med ledere i en stor nybygget institution med fokus på indretning af pædagogiske miljøer, er der opstået en interesse for den del af hverdagen i de store moderne institutioner, hvor børnene leger sammen i selvinitierede børnefællesskaber uden de voksnes direkte målstyring og rammesatte aktiviteter. Projektet er etableret i et samarbejde med ledere i en nybygget institution, hvor interessen har udviklet sig til, at have særligt fokus på hvilken betydning fysisk indretning og genstande har for leg i børnefællesskaberne. Dermed er sigtet, at skabe viden og bidrage til at udvikle et nutidigt pædagogisk fagligt sprog for denne del af hverdagen i moderne institutioner og videre drøfte hvilke muligheder og udfordringer pædagoger har for et pædagogiske sigte i denne sammenhæng.

Formål, forskningsfelt og forskningsspørgsmål

I mange danske kommuner sammenlægges ældre daginstitutioner til større nybyggede eller udbyggede institutioner med mange børn og personaler. (Kragh-Müller og Ringsmose, 2015) Dette indebærer også en tendens til opbrud fra 'stueorganisering' til klynge/base eller zoneorganisering. Selvom børn på den måde 'ordnes' på nye måder viser erfaringer fra Norge, at dette ofte er uden, at der er et fælles sprog og pædagogisk opmærksomhed fra pædagoger på hvad dette betyder og hvad der sker i denne organisering. (Dahl og Evenstad, 2012, Becher og Evenstad, 2012).

I de moderne daginstitutioners organisering er en tendens til, at det pædagogiske fokus kommer til at centrere sig om dokumentation af læreplansarbejde og de målstyrede dele i hverdagen (bl.a. Seland, 2009, Juhl, 2014), hvilket gør, at den leg, som ikke er direkte rammesat af voksne men er initieret af børnene selv, har en tendens til at blive overset som pædagogisk fokus i de moderne institutioner. Det er ikke fordi der nødvendigvis bliver mindre af denne leg, men den mister pædagogisk opmærksomhed.

Børns deltagelse i fællesskaber

I dette projekt ser vi først og fremmest børn som deltagere i fællesskaber med en forståelse af, at deres positioner skabes i disse fællesskaber. (Højholt 2001, 2012 og Hjul: 2015) På den måde bliver en grundlæggende pædagogisk opgave, at have fokus rettet mod opstøttende vilkår for børns deltagelse i børnefællesskaber, som bl.a. vedrører udvikling, læring og dannelse. Når børn forhandler, om de er ude eller inde af en leg, samt positioner i legen, bliver det dermed interessant at kigge nærmere på hvordan disse forhandlinger og positioneringer foregår. (Winther-Lindqvist, 2006) I dette projekt vil vi studere forhandlinger og positioneringer i - og afgrænsninger af børnefællesskaber med en særlig optagethed af hvordan de nye indretnings- og organiseringsformer i moderne institutioner får betydning for børns deltagelse.

Legesteder som betingelse for børns leg

Dagtilbud er helt overordnet organiseret og rammesat af voksne, og dagtilbuddets fysiske rum, steder og genstande har indflydelse på, hvor og hvordan børn færdes i hverdagen og hvilke muligheder det giver børnene i forhold til socialisering, dannelse, læring og udvikling. (Gulløv og Højlund. 2005, Ringsmose og Staffeldt, 2012. Gammelby, 2013) De fysiske rum virker sammen med organisatoriske og sociale forhold samt afspejler voksnes syn på barndom og børn, og er dermed med til at definere muligheder og begrænsninger for børns deltagelse. Nogle rum er stærkt kodet og andre er svagt kodet (Kirkeby, 2013. Kampman, 2005), men uanset hvilken kodning der eksisterer i et rum, om det umiddelbart er en synlig pædagogisk kodning eller en mere usynlig, er det udtryk for en bestemt intentionalitet eller værdisætning i rummet. De fysiske rammer er dog ikke udelukkende og direkte styrende for børns muligheder, men indgår i et komplekst samspil med relationer og sociale forhold i institutionen.

Den fysiske indretning og genstande, samt de voksnes organisering heraf står dermed som *betingelse* for udvikling af den leg der udvikles i børnefællesskaber som er i tæt samspil med de *betydninger* der bliver tillagt i forhandlinger i børnegrupper og med de voksne. I indretningen og i brug af institutionens forskellige rum og steder kan kodninger og værdier være forskellige set ud fra voksen- og børneperspektiver.

Vi er interesserede i hvordan legen udvikler sig i børnefællesskaberne med det fysiske som betingelse, hvordan børnene forhandler betydning og positioner og hvordan de voksnes forståelse af dette samspil mellem børn, voksne og fysiske materialer har betydning for børnenes muligheder.

Vi forstår materialiteten på den måde, at fysiske strukturer, materialer og genstande har betydning for subjekter uden at være determinerende. De udgør et betingelsesgrundlag, som kan tillægges forskellige betydninger uden dog at kunne tillægges hvilken som helst betydning. Således ”...er mennesket et subjekt som tilskriver objekter betydning, men samtidig bliver mennesket et subjekt ved å bli dannet og forstå sig selv gjennom tingene.” (Becher og Evenstad 2012, s.101)

Vi bruger begrebet 'legesteder' om de steder, der i et institutionsperspektiv er indrettet som et udgangspunkt/centrum for børnenes selvinitierede leg. De er definerede af en afgrænsning af fysisk karakter – det kan være plateauer, det kan være reoler, det kan være døre og skillevægge osv. De er kendetegnede ved, at der er en mængde resurser (materialer, legetøj, plads, lys osv.) til stede. (se bl.a. Gammelby, 2013) Vi vil i projektet yderligere udvikle dette begreb som ramme for vores analysearbejde med følgende spørgsmål:

Hvilke muligheder og udfordringer er der i forbindelse med, at indrette legesteder, der understøtter børns deltagelse i fællesskaber i store moderne institutioner?

- *Hvilken betydning har fysiske genstande og indretning i børns forhandling af positioner i fællesskaber?*
- *Hvilken betydning har de voksnes forståelse af deres rolle i forhold til legestederne samt deltagelse i legestederne?*

Metodisk grundlag

Der foretages kvalitative observationer af børn og voksne i hverdagens praksis i den kontekst, der udforskes. Der observeres to gange to uger i den samme institution, dvs. fire uger i alt fordelt i to forskellige børnehave-klynger. Hver klynge rummer mellem 40 og 50 børn. Institutionen er en typisk nybygget moderne integreret institution, som indenfor de seneste år er sammenlagt af fem gamle institutioner i en mellemstor jysk by og rummer nu op mod 300 børn.

Vi er i første omgang inspirerede af den motiverede etnografiske metode, som den bruges hos Winther-Lindqvist. (Winther-Lindqvist, 2006) Det etnografiske ligger i, at vi vil forholde os åbent og afsøgende i forhold til at opnå et kendskab til den særlige konkrete kultur som findes blandt de børn og voksne, vi vil opnå viden om. Det motiverede etnografiske betyder, at vi samtidig med vores åbne blik også på forhånd er rettet mod noget bestemt; at kigge særligt på hvordan den fysiske indretning og genstande får betydning for forhandling af positioner i legen i de børnefællesskaber vi

observerer. Denne metode vil vi især bruge i starten af vores observationsperiode, hvor vi åbent vil gå ud og kigge efter 'legesteder'. Hvor er legen koncentreret i det fysiske rum? Hvor er legestederne i rummene? Hvordan indgår den fysiske indretning og genstande i de forskellige legesteder?

Som udgangspunkt bruger vi optegnelser med papir og blyant, men da der er en vis kompleksitet i at have fokus på både forhandlinger af positioner i børnefællesskaber samt de fysiske genstande og indretning i en nedskrivningsproces, har vi også valgt at filme vores observationer. Dette gør os mindre fleksible i at følge børnenes lege – også fordi det ikke har været muligt at indhente tilladelse fra alle klyngens børn. Vi er derudover begrænsede i at følge lege og at filme når klyngens børn leger på tværs med børn fra andre klynger, da vi ikke har tilladelse til at filme børn fra andre klynger.

Vi er samtidig inspirerede af kritisk psykologisk forskning og dermed yderligere, at fokusere vores observationer med den hensigt at få mulighed for at fremanalysere enkelte børneperspektiver på hvordan de konkrete fysiske betingelser i de konkrete situationer ser ud til at få betydning for børnene.

Dette kræver et yderligere arbejde med observationer og interviews fordi:

"...den indsigt vi kan opnå ved at observere og tale med børn, må forbindes til viden om de sammenhænge, børn deltager i og forholder sig til, samt hvordan andre børn og voksne tager del og har betydning der. Udforskningens af børns perspektiver handler både om at se på børns livsbetingelser, udforske, hvad børn gør de steder, de lever deres liv, hvordan det er forskelligt børnene imellem og hvad børn tillægger betydning. Men det handler også om at se på, hvordan det, de voksne omkring børnene, mener og gør, får betydning for børnenes liv." (Kousholt i Juhl, 36)

På baggrund af dette, vil vi lave en række interviews med personale om deres forståelse af de sammenhænge børnene indgår i legen i børnefællesskaberne. Her vil vi arbejde med det kvalitative, semistrukturerede forskningsinterview.

Organisering, tidsplan og formidling

Projektet ledes og udføres af lektor Thomas Linde-Bech og lektor Stine Del Pin Hamilton, begge fra VIA UC. Projektet forankres i videnscenteret Kultur & Pædagogik ved VIA Pædagogik og Samfund.

I foråret 2016 afholdes en række opstartede møder med ledere samt møder med personalet. Juni 2016 – oktober 2016 udføres fire ugers observation og i november-december 2016 udføres en række interviewrunder. I foråret 2017 skrives en projektrapport med projektets analyser og konklusioner. I efteråret 2017 planlægges at formidle projektet i forskningsartikler. Der formidles løbende til ledere og pædagoger i institutionen samt på pædagoguddannelsen til både kollegaer og studerende. På pædagoguddannelsen inddrages studerende i analysearbejdet.

LITTERATURLISTE

Becher, A. A. og Evenstad, R. (2012). *Muligheter og udfordringer mellom materialitet og pædagogisk virksomhet*, I Krogstad, Hansen, Høyland og Moser(red.). *Rom for barnhage – flerfaglige perspektiver på barnhagens fysiske miljø*. Fagbokforlaget

Dahl, B. og Evenstad, R. (2012). *Arkitektur og pedagogikk – Fokus på sammenhenger mellom barnehagebyggets organisering og pedagogisk virksomhet*, I Krogstad, Hansen, Høyland og Moser(red.). *Rom for barnhage – flerfaglige perspektiver på barnhagens fysiske miljø*, Fagbokforlaget

Gammelby, M.(2013). *Plads til barndommen – En undersøgelse af sammenhængen mellem plads, rum og pædagogisk praksis i børnehaven*. Ph.d. afhandling ved Statens Byggeforskningsinstitut og Institut for Læring og filosofi, Aalborg Universitet

Gulløv, E. og Højlund, S.(2005). *Materialitetens pædagogiske kraft*. I Larsen, K(red.). *Arkitektur, krop og læring*, Hans Reitzel

Hviid, P.(2009). *Relationer mellem børn og børnefællesskaber i dagtilbud*
<http://dcum.dk/boernemiljoe/relationer-blandt-boern-og-boernefaellesskaber-i-dagtilbud>

Hviid, P. (2016). *Legende liv og levende læring* I Gravesen(red.). *Pædagogik i dagtilbud*, Hans Reitzels Forlag

Højholt, C. (2012). *Udvikling gennem deltagelse i fællesskaber: Børns liv på tværs* I Løw, O. og Skibsted. E.(red.) *Psykologi for lærerstuderende og lærere*, København, Akademisk forlag

Højholt, C. (2001) *Samarbejde om børns udvikling. Deltagere i social praksis*. Gyldendal.

Juhl, P.(2014). *På sporet af det gode børneliv – samfundets bekymring og børns perspektiver på problemer i hverdagslivet*, Ph.d.-afhandling, Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet

Kirkeby, Elle og Gammelby (2013). *Plads til trivsel og udvikling*, Statens byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet

Kragh-Müller, G. og Ringsmose, C. (2015). *Pædagogisk kvalitet i små og store daginstitutioner*, Institut for Uddannelse og Pædagogik, Århus Universitet

Pettersvold, M. (2014). *Demokratiforståelser og barns demokratiske deltagelse*. *Nordic Studies of Education*, 34(2): 127-147.

Ringsmose, Charlotte og Staffeldt, Susanne Ringsmose (2012): *Rum og læring – om at skabe gode læringsmiljøer i børnehaven*, Dafolo

Seland, M. (2009). *Det moderne barn og den fleksible barnehagen: En etnografisk studie av barnehagens hverdagsliv i lys af nyere diskurser og kommunal virkelighet*. Trondheim: Norges teknisk-naturvidenskapelige universitet, Norsk senter for barneforskning.

Winther-Lindqvist, D. (2006). *Skal vi lege? – Leg, identitet og fællesskaber i børnehaven*, Frydenlund

Winther-Lindqvist, Ditte (2016): *Legens rolle i dansk institutionspraksis I Kragh-Müller og Ringsmose(red.) The Nordic Social Pedagogical Approach to Early Years Learning*, Springer 2015